

Nhà văn - Nhà báo NGUYỄN THẾ KHOA:

“Một đời đam mê, một đời bão tố”

TRƯƠNG NGUYỄN VIỆT

Lần đầu tôi được Nguyễn Thế Khoa tặng sách, năm 1987, là tập thơ Khúc ru - Sợi cước của anh, in chung với nhà thơ Triệu Phong, cũng là cán bộ của Sở VHNT Phú Khánh và do Hội VHNT Phú Khánh xuất bản. Năm 2012, ra Hà Nội, gặp Thế Khoa, lại được anh tặng một tập sách mới Những kỷ quan xanh, không phải là thơ ca, mà là một tập tiểu luận, chân dung, tạp bút... 25 năm. Tôi hiểu khoảng giữa nó là những năm tháng đầy thăng trầm của một cuộc đời lúc đỉnh cao, lúc vực thẳm, chứa chất nhiều thế sự, và cũng phải nói là đầy bản lĩnh và nghị lực...

Nhà văn, Nhà báo NGUYỄN THẾ KHOA

Có những thời gian, nói đến Nhà Trang, giới văn nghệ cả nước dường như biết nhiều hơn cả hai ông, là ông Giang Nam và ông Thế Khoa. Ông Giang Nam được biết vì là tác giả bài thơ Khúc ru nổi tiếng, sau là Phó chủ tịch Tinh. Còn ông Thế Khoa thì “cảm kỳ thi họa” dù cả, và là Phó giám đốc của Sở VHNT Phú Khánh. Ngày ấy, dù là tỉnh lẻ, nhưng sự nghiệp VHVN Phú Khánh Nhà Trang rực rỡ lắm, cho nên tên tuổi ông Thế Khoa cứ là nổi như sóng cồn. Giải nhân tài tử, trai xinh gái đẹp từ bốn phương quy tụ về đây cả. Trung ương, Hà Nội có gì thì Phú Khánh Nhà Trang có gì, thậm chí lai hơ, vì như Trung ương có đoàn ca múa nhạc nhẹ, đoàn ca múa nhạc dân tộc... thì Phú Khánh cũng có đoàn ca múa nhạc nhẹ Hải Đăng, thời Thế Khoa trực tiếp là Trung ương từng đứng đầu Hội diễn chuyên nghiệp toàn quốc tại Thủ đô Hà Nội, từng được cử đi nước ngoài biểu diễn, rồi Đoàn ca múa nhạc dân tộc Ponaga (Nơi sinh ra quái kiệt Hoài Linh); Trung ương có hàng phim truyện, thì Phú Khánh cũng có hẳn một hãng phim, lại là liên doanh quốc tế hẳn hoi, (lần đầu tiên ở nước ta có hãng phim liên doanh quốc tế), là hãng phim Monteran - Nhà Trang... Rồi Trung ương có đoàn dân ca, cải lương, hát bội, kịch nói... thì Phú Khánh cũng chẳng kém cạnh, có tất tần tã, đủ các loại ngành nghệ thuật, có nhiều nghệ sĩ tài danh, (Thậm chí

Nhà báo Nguyễn Thế Khoa cùng các văn nghệ sĩ khi 5 thời chống Mỹ (Hàng ngồi từ trái sang: Ca sĩ Thanh Đình, nhà thơ Vương Linh, họa sĩ Nguyễn Thế Vinh, nhà văn Nguyễn Ngọc, nhà thơ Hoàng Minh Nhân, nhà văn Cao Duy Thảo, Hàng đứng từ trái sang: Nhà báo Nguyễn Thế Khoa, nhà văn Nguyễn Khắc Phục, họa sĩ Giang Nguyễn Thái, họa sĩ Văn Việt, nhà thơ Trần Văn Thám, họa sĩ Lê Khắc Cường, họa sĩ Hà Xuân Phong, nhà thơ Hoàng Hải).

qua như vậy cũng đủ hiểu bao năm qua, anh đã thăng trầm thế nào, và đã chiến đấu thế nào cho anh và cho tờ tạp chí luân tồn tại, phát triển qua nhiều thời gian cho đến hôm nay, ngày càng có uy tín với giới văn hóa nghệ thuật và bạn đọc...

Nguyễn Thế Khoa ra mắt tập thơ “Khúc ru sợi cước” (In chung với nhà thơ Triệu Phong Nha Trang), tôi được các anh tặng thơ và có bài viết tràn trong giới thiệu tập thơ trên báo Thanh Niên là nơi tôi công tác ngày ấy. Khi anh cho ra mắt tập “Những kỷ quan xanh”, tôi may mắn cũng là những bạn đọc đầu tiên của anh. Tôi đoán chắc rằng 70 bài viết, trong đó không ít bài viết như những công trình nghiên cứu của Thế Khoa tuyến chân in trong tạp này, đều là những bài viết “đỉnh của tờ Văn hiến VN, được anh tâm huyết và đầy công việc qua nhiều năm tháng, trước hết để góp phần nuôi sống tờ tạp chí ngoài là lãnh đạo, lo chuyên môn áo gạo tiền, anh còn là cây viết chủ lực ở đây. Bởi thế cho nên chất thông tin báo chí ở các bài viết dường như là sâu đậm, đồng lực viết là rất mực nghiêm túc và có trách nhiệm. Ấy là chưa kể Khoa từng tốt nghiệp hàng xuất sắc Đại học Tổng hợp Văn Hà Nội, từng làm thơ, viết kịch, từng quản lý văn hóa nghệ thuật... nên các bài viết của anh không ngớt đều rất sâu chuỗi, mượt mà, ngôn ngữ chất sống, nhiều bài viết tạo xúc cảm mạnh vì giàu chất đời, chất thơ. Tôi rất thích những bài của anh như “Cổ mộ gánh xam Hà Nội, Xuân Diệu và quê mẹ, Hoàng Việt, nhạc sĩ của tình ca và quê hương, Hoàng Cẩm, bất chợt viên hàng, Trần Vũ Mai và Cục Nam hay Trần Bảng và duyên nghiệp chèo... Những bài viết ấy đầy sắc, rất giàu cảm xúc và trí tuệ...

Tất nhiên một trong những bài Khoa viết hay nhất ở tập sách này chính là khi anh viết về thân sinh. Nhà nghiên cứu nghệ thuật dân tộc Mich Quang (Giải thưởng Nhà nước 2001, Giải thưởng Hồ Chí Minh 2017), Anh không viết về thời gian Thế Khoa sáng lập viên, là PTBT thường trực rồi Tổng biên tập của tờ tạp chí. Chi sơ

Nhà báo Nguyễn Thế Khoa, nhà thơ Trần Vũ Mai từ chiến trường Khu 5 và nhà thơ Đỗ Nam Cao ở chiến trường hồi nội chiến ngày 12/5/1975.

Từ phải sang: Nhà thơ Thanh Thảo, nhà thơ Nguyễn Thụy Kha, nhà văn Phạm Quang Nghị, nhà báo Nguyễn Thế Khoa, nhà báo Dương Trọng Đạt, PGS.TS Phan Xuân Hiệp, những người cùng đi chiến trường năm 1971, hội ngộ trong buổi tọa đàm về đồng đội Đỗ Nam Cao.

Ở tuổi này, các cụ nói thật cũng chi biết nắm đố để con cháu (nếu như có hiện) phục dịch, ai viết thật cũng chi năng để khoe, để kể những việc... Nhưng Khoa đã viết về tuổi 93 của bố mình vì một sự lao động, một sáng tạo nghệ thuật vô biên: ngồi trên xe lăn mà hoàn thành cuốn “Hoc. hiểu và khám phá” do NXB Chính trị Quốc gia đặt hàng, khiến những người bạn tâm đắc của cụ như nhà văn Sơn Tùng cảm cuốn sách mà rung rung nước mắt...

Tôi đặc biệt bất ngờ với hai chùm bài viết về nhà soạn tuồng vĩ đại Đào Tấn và Dân ca quan họ Bắc Ninh trong tập sách của Khoa. Với các bài viết về Đào Tấn trong “Những kỷ quan xanh”, có lẽ sau thế hệ của bố anh, Nguyễn Thế Khoa là người nghiên cứu và tạo nên văn hóa sâu sắc nhất hiện nay về danh nhân văn hóa và nghệ thuật này. Còn với các bài viết về quan họ, Nguyễn Thế Khoa lại bộc lộ khả năng khám phá nhạy bén và khả năng tổng kết học thuật sắc sảo khi chỉ ra khả thuyết phục các đặc trưng kỹ thuật của một di sản văn hóa dân tộc đã được công nhận là di sản văn hóa phi vật thể đại diện của nhân loại.

Với sự phong phú, hấp dẫn và chất lượng học thuật được đánh giá cao, kiến tập sách này của Khoa vừa đầy đặn (145x20,5), vừa khá dày để tiện nội dung (đủ thể ca nhạc họa, lại cả điện ảnh, kịch nói, ca tuồng, xam và quan họ). Tưởng chẳng cần nói nhiều hơn về ưu điểm rõ ràng này!

...Nhưng những ngày Thế Khoa mới ra Hà Nội, mỗi lần tới thì TPHCM ra đi dịp gặp, lại được anh mời về nhà chơi (cùng đồng thời là toà soạn Văn hiến), lúc thì ở Trần Nhân Tông, lúc ở Chân Cầm, rồi lúc lại Lý Nam Đế... khiến tôi có đôi chút hồ nghi. Nhưng sau biết đó đều là nhà thơ. Anh thật dễ làm toa soạn, và cũng dễ ở luôn.

Thứ thứ tâm đến về rồi, ra Hà Nội gặp anh, mà văn hóa biết có ngôi nhà thơ, nơi an chốn ở ổn định chầu (chứ cứ tháng tháng báo không bán được mà tiền nhà cứ phải

giả thì xót của Giới làm). Nhưng được nghe anh em kháo rằng giới Khoa nó phong đố lắm, đã đưa hết vợ con từ Nhà Trang ra HN rồi, có một căn nhà 4 tầng xinh xắn, nội thất thì thấy rất vui và khám phục anh. Nhất là lại cảm tập sách “Những kỷ quan xanh” trên tay thế này, đầy đặn lắm, nặng lắm. Mà nào đâu chi có “Những kỷ quan xanh”, mà nằm trong anh đã cho in tập sách “Kể tăng hình không còn biết tăng hình 500 trang, được trao giải tác phẩm xuất sắc của Hội Nghệ sĩ Sân khấu Việt Nam năm 2006. Anh cũng đã kịp đoạt hai giải thưởng báo chí Giải báo chí Đại đoàn kết dân tộc năm 2005 và giải báo chí Quốc gia năm 2007. Cũng với huy chương vàng tác giả sân khấu của Đoàn Dân ca kịch Phú Khánh và huy chương vàng chỉ đạo nghệ thuật Đoàn Hải Đăng tại các hội diễn chuyên nghiệp toàn quốc những năm 1980. Thế Khoa đã sở hữu không ít giải thưởng nghệ thuật và báo chí. Nhà của con người chứa biết thế nào, nhưng có các tập sách khá đồ sộ thế này, nội được cái chất học thuật “nếp nhà” của cụ thân sinh anh, lại có những giải thưởng vinh dự thế kia, tôi nghĩ bằng mấy cái thời anh cứ “cờ đen keng” oai phong nơi Nhà Trang. Ấy là chưa kể đến việc anh duy trì và phát triển về Văn hiến VN ngày càng hay hơn ngày càng đẹp hơn.

Nhà báo Nguyễn Thế Khoa với NSND Trịnh Thủy Mai trong tọa đàm về nhà thơ Đỗ Nam Cao

Nhà báo Nguyễn Thế Khoa (giữa) và vợ chồng nhà văn Nguyễn Mạnh Tuấn - Nhà thơ Hà Phương tại tọa đàm về nhà thơ Đỗ Nam Cao.

Đầu ăn ở có tam bợ ra sao mà có sự nghiệp thế này giờ đã kinh kỳ, cũng là rất đáng tự hào. Kể xưa nay thiếu gì kẻ ở chốn lợi danh mà văn đàn được nên người lớn, có tiếng tăm để lại với đời?

Thèm một điều cũng hết sức khám phục anh là nghĩa tình với bè bạn. Đặc biệt với nhà thơ Đỗ Nam Cao đã khuất 12 năm nay. Ngày 12/10/2023 vừa rồi tại Thành phố Hồ Chí Minh có tổ chức tọa đàm về nhà thơ, hay gọi là buổi lễ thì đúng hơn, để tưởng nhớ nhà thơ Đỗ Nam Cao. Buổi lễ này được tổ chức do đâu?

Một cựu sinh viên khoa văn Đại học Tổng hợp Hà Nội là nhà báo Nguyễn Thông viết “Thật đáng khen Hội Nhà văn TPHCM và Tạp chí Văn hiến VN của bác Thế Khoa đã tổ chức trang trọng, quy mô chương trình tưởng nhớ thi sĩ Đỗ Nam Cao. Giống như một lễ tưởng niệm thành kính con người thơ rất thơ mà rất đời ấy sau 12 năm bác Đỗ vào cõi vô cùng. Nhà thơ Lê Thiệu Nhơn kẻ rãng rảnh ra chi Hồng và hội và tạp chí Văn hiến định tổ chức năm 2021 cơ, đúng 10 năm ngày mất, tròn 10 năm vừa ý nghĩa vừa thiêng liêng, nhưng gặp cái nạn dịch Covid nên phải chùng chình nắn nắn tới lúc. Non báo, chi thị gì, cứ phải gì nhân sự kiện tri của chi Hồng, quyết làm cho bằng được. Thực ra, với một người vợ tài giỏi, đảm đang, yêu chồng yêu chồng hết mực, thì đầu (phí phải cái miếng) dịch có kéo dài 5 năm 10 năm 20 năm hoặc lâu hơn nữa thì cũng cùng với số buổi tưởng nhớ sang trọng hoành tráng như này.

Thật thì của chúng, nhưng công tổ chức “Ky ừ còn mãi” của vợ. Tất nhiên cần ghi nhận Hội Nhà văn TPHCM, nội bác Cao đã sống phồn thịnh cuộc đời ngắn nhưng đầy ý nghĩa, với nhạc tuồng Bích Ngân Chủ tịch hội, Chi Ngân đã mở màn với bài tưởng nhớ Đỗ Nam Cao khá xúc động, thì thầy đời lần chi ngừng đọc quet mặt. Chỉ có yêu thương kính trọng thực lòng mới vậy. Và yêu nhân nũa là nhà báo Nguyễn Thế Khoa sếp

tạp chí Văn hiến. Nếu nội người bạn nào gần gũi thân nhất với bác Cao, thì đó là anh Khoa. Cùng học khóa 11 văn Tổng hợp (lâu nay chỉ cần nội ngôn ngữ như vậy về Khoa Văn của người trưởng danh tiếng, như như ai cũng hiểu), cũng vào chiến trường ngay khi luân văn tổ nghiệp chưa ra mợc, cùng lăn lộn với nhau khắp các chiến trường, từ khu 5 vào tận Tây Nam Bộ, nên họ “con cháu cần đời”, chia buồn sẽ ngọt, cả khổ đau và hạnh phúc. Nghe anh Khoa lời từ kỷ ực cụ kỷ thi chí chiến tranh về bạn, ta càng hiểu họ về con người, sự công hiến, tài năng, đức độ của Đỗ Nam Cao.”

Gặp Nguyễn Thế Khoa tại TPHCM nhân chương trình tưởng nhớ Đỗ Nam Cao tại TPHCM vừa qua, anh lại tặng tôi hai quyển sách mới in năm 2019 và 2020: “Sân khấu - Truyền thống và hiện đại” (336 trang), “Nguyễn Diệu - Đào Tấn, một thời đại nghệ thuật” (704 trang) đều của Nhà xuất bản Sân Khấu, trong đó quyển “Sân khấu - Truyền thống và hiện đại” đã đạt Giải thưởng của Hội đồng Lý luận phê bình VHNT Trung ương năm 2020.

Anh còn cho biết sắp cho ra đời ba quyển sách mới vào cuối năm này: một cuốn chân dung và bình luận nghệ thuật mang tên “Nguyễn chân đất hải trình sao” với gần 90 bài chân dung văn nghệ sĩ từ văn học, âm nhạc, múa, hội họa, điện ảnh, nhiếp ảnh (khoảng hơn 800 trang - nhà xuất bản Hội Nhà Văn) và một cuốn sách về thời sự sân khấu VN từ thập kỷ thứ hai của thế kỷ 21 đến nay với tên gọi “Sự trở lại của Sân khấu” (352 trang - Nhà xuất bản Sân khấu) và một tập tạp luận về chính trị văn hóa mang tên “Chuyến từ những căn nhà nhỏ” (250 trang, Nhà xuất bản Hội Nhà Văn). “Sự trở lại của sân khấu” sẽ ra mắt đầu tháng 12, 2 quyển kia đầu năm 2024 ra mắt... Thật mừng cho anh với sự may mắn và những bội thu nghệ nghiệp.

Tin rằng ở tuổi 74, Nguyễn Thế Khoa sẽ chưa dừng lại... ■

T.N.V